

—μικρῆς φλόγας ὅμοιος νὰ σπιθίζεις στὴν κορυφὴ ψηλῶν καταρτιῶν: ἓνα μικρὸ φῶς, βέβαια, πλὴν μιὰ μεγάλη παρηγοριὰ γιὰ παραπλανημένα καρᾶδια καὶ γιὰ ναυαγισμένους!—

Ἄπὸ χίλιους δρόμους, μὲ χίλιους τρόπους, ἔφτασα ἐγὼ στὴν ἀλήθεια μου: δὲν ἔφτασα, ἀνεβαίνοντας Μιὰ σκάλα μόνο, στὸ Ὑψος, ἀπ' ὅπου τὰ μάτι μου περιπλανᾶται στὰ μάκρη μου.

Κι ἀπρόθυμα ρωτοῦσα πάντα γιὰ τὸ δρόμο μου, — νὰ κάτι ποὺ ποτὲ δὲν πήγαινε στὴ γεύση μου! Προτιμοῦσα νὰ ρωτῶ καὶ νὰ δοκιμάζω τοὺς ἴδιους τοὺς δρόμους.

Μιὰ δοκιμὴ κ' ἓνα ἐρώτημα ὑπῆρξε ὅλη ἡ πορεία μου:—κι ἀληθινά, ἀκόμα πρέπει νὰ μάθεις κανεὶς, καὶ ν' ἀπαντᾷ σὲ τέτοια ρωτήματα! Μὰ ἡ γεύση μου—εἶναι τούτη δῶ:

—δὲν εἶναι οὔτε καλὴ, οὔτε κακὴ, ἀλλὰ μόνο ἡ γεύση μου, ποὺ γι' αὐτὴν οὔτε ντρέπομαι πιά, μήτε τὴν κρύβω πιά.

«Αὐτὸς—εἶναι τώρα ὁ δρόμος μου, ποὺ ἔναι ὁ δικός σας;» ἔτσι ἀποκρίθηκα σ' ἐκείνους ποὺ μὲ ρώτησαν «γιὰ τὸ δρόμο». Γιὰ τὸν δρόμο ἀκριβῶς—ποὺ δὲν ὑπάρχει!

Ἔτσι μίλησεν ὁ Ζαρατούστρα.

ΓΙΑ ΤΙΣ ΠΑΛΙΕΣ ΚΑΙ ΤΙΣ ΝΕΕΣ ΠΛΑΚΕΣ

1

ΕΔΩ κάθομαι καὶ περιμένω, μὲ παλιὲς σπασμένες πλάκες γύρω μου καθὼς καὶ μὲ καινούργιες, μισογραμμένες πλάκες. Πότε θά ῥθει ἡ ὥρα μου;

—ἡ ὥρα τῆς κατάβασής μου, τῆς δύσης μου: γιατί θέλω νὰ πάω Μιὰ φορὰ ἀκόμη στοὺς ἀνθρώπους.

Αὐτὸ περιμένω τώρα: γιατί πρῶτα πρέπει νὰ μοῦ ἔρθουν τὰ σημάδια πὼς ἔφτασε ἡ ὥρα μου, — τὸ γελαστὸ λιοντάρι, δηλαδή, μὲ τὸ σμῆνος τὰ περιστέρια.

Στὸ μεταξὺ μιλῶ, σὰν ἓνας ποὺ ἔχει καιρὸ, στὸν ἑαυτὸ μου. Κανεὶς δὲν μοῦ διηγιέται κάτι καινούργιο: ἔτσι διηγούμαι τὸν ἴδιο τὸν ἑαυτὸ μου στὸν ἑαυτὸ μου.—

2

ΟΤΑΝ εἶχα πάει στοὺς ἀνθρώπους, τοὺς βρήκα νὰ ἐπαναπαύωνται πάνω σὲ μιὰ παλιὰ ἔπαρση: ὅλοι πιστεύανε ὅτι ἤξεραν ἀπὸ πολὺν καιρὸ, τί ἦταν καλὸ καὶ κακὸ γιὰ τὸν ἄνθρωπο.

Ἐνα παλιό, κουρασμένο πρᾶγμα τοὺς φαινόταν κάθε λόγος γιὰ τὴν ἀρετὴ· κι ὅποιος ἤθελε νὰ κοιμηθεῖ καλὰ, αὐτός, πρὶν πάει νὰ κοιμηθεῖ, μιλοῦσε γιὰ «Καλὸ» καὶ «Κακό».

Τοὺς ἔδιωξα τὴν ὑπνηλία τούτη, ὅταν δίδαξα πὼς: τί ἔναι καλὸ καὶ κακό, αὐτὸ δὲν τὸ ξέρει κανένας ἀκόμη:—μόνο ὁ δημιουργός!

—Αὐτός, ὅμως, εἶναι ἐκεῖνος ποὺ δημιουργεῖ τὸν σκοπὸ γιὰ

τὸν ἄνθρωπο καὶ ποὺ δίδει στὴν γῆ τὸ νόημά της καὶ τὸ μέλλον της: αὐτὸς μόνο **δ η μ ι ο υ ρ γ ε ῖ** τὸ καλὸ καὶ τὸ κακὸ μεταξὺ τῶν πραγμάτων.

Καὶ τοὺς κάλεσα νὰ γκρεμίσουν ὅλες τὶς παλιές διδασκαλικές ἔδρες τους κι ὅπου μόνο ἡ παλιὰ ἐκείνη ἔπαρση ἔπαναπαυόταν· τοὺς κάλεσα νὰ γελάσουν μὲ τοὺς μεγάλους δασκάλους τῆς ἀρετῆς καὶ τοὺς ἀγίους τους, μὲ τοὺς ποιητές τους καὶ τοὺς κοσμοσωτῆρες τους.

Τοὺς κάλεσα νὰ γελάσουν μὲ τοὺς στεγνοὺς σοφοὺς τους καὶ μ' ὅποιον εἶχε βάλει στὸ δέντρο τῆς ζωῆς ἓνα μαῦρο σκιάχτρο γιὰ νὰ φυλάγεται.

Κάθησα στὸν μεγάλο τους δρόμο μὲ τοὺς τάφους σὰν ψοφῆμι καὶ σὰν γύπας κ' ἐγώ—καὶ γέλασα μὲ τὸ "Ἄλλοτέ τους καὶ μὲ τὸ ψαθυρό, ἐτοιμόρροπο μεγαλεῖο του!

Ἀληθινὰ, σὰν κήρυκας τῆς μετάνοιας καὶ σὰν τρελλὸς ἀναθεμάτιζα ὀργισμένος κάθε τι τὸ Μεγάλο καὶ τὸ Μικρό τους, — ποὺ τὸ Καλύτερό τους ἦταν ἔτσι ὀλωσδιόλου μικρά! Ποὺ τὸ Κάκιστό τους ἦταν ἔτσι ὀλωσδιόλου μικρό!—ἔτσι γέλασα.

Ἡ σαφὴ ἐπιθυμία μου φώναζε καὶ γελοῦσε ἔτσι ἀπὸ μέσα μου, ἡ σοφία μου ποὺ γεννήθηκε στὰ βουνά, μιὰ ἄγρια σοφία ἀληθινά!—ἡ μεγάλη φτερουγοβοοῦσα ἐπιθυμία μου.

Καὶ πολλές φορές μ' ἔσυρε μακριὰ καὶ ψηλά καὶ πέρα καὶ καταμεσῆς τοῦ γέλιου: τότε πετοῦσα φρικιώντας, σαΐτας ὁμοίως, μέσα ἀπὸ ἠλιοπιωμένες ἐκοτάσεις:

—πέρα, μέσα στὰ μακριὰ μέλλοντα, ποὺ κανένα ὄνειρο δὲν τὰ 'δε ἀκόμη, σὲ πιὸ θερμοὺς νότους ἀπ' αὐτοὺς ποὺ ὄνειρεύτηκαν ποτὲ ζωγράφοι: πρὸς τὰ κεῖ ποὺ οἱ Θεοὶ χορεύοντας νιώθουνε ντροπὴ γιὰ κάθε ροῦχο:—

—γιὰ νὰ μιλήσω μὲ παραβολές, ἀκριβῶς, καὶ ποιητῶν ὁμοίως νὰ χωλαίνω καὶ νὰ τραυλίζω: κι ἀληθινὰ, ντρέπομαι ποὺ **π ρ έ π ε ι** νὰ 'μαι ἄκόμα ποιητής!—

Ἄου κάθε Γίγνεσθαι μοῦ φαίνεται χορὸς Θεῶν καὶ τόλμη Θεῶν, κι ὁ κόσμος ἐλεύθερος κι ἀχαλίνωτος καὶ στὸν ἑαυτό του νὰ καταφεύγει:—

—σὰν μιὰ αἰώνια φυγὴ πολλῶν Θεῶν ἀπὸ τὸν ἑαυτό τους κ' ἔπαναζήτηση τοῦ ἑαυτοῦ τους, σὰν μιὰ εὐτυχισμένη ἀντίφαση τοῦ ἑαυτοῦ τους, ἐπανάληψη τοῦ ἑαυτοῦ τους, ἐπανακατοχὴ τοῦ ἑαυτοῦ τους:—

Ἄου ὅλος ὁ χρόνος μοῦ φαινόταν μιὰ εὐτυχισμένη χλεύη τῆς στιγμῆς, ὅπου ἡ ἀναγκαιότητα δὲν ἦταν παρὰ ἡ ἴδια ἡ ἐλευθερία, καὶ ποὺ ἔπαιζε εὐτυχισμένη μὲ τὸ κεντρὶ τῆς ἐλευθερίας:

ὅπου ξαναβρῆκα καὶ τὸν παλιὸ δαίμονά μου κι ἄσπονδο ἐχθρό μου, τὸ πνεῦμα τῆς βαρύτητας, κι ὄλα ὄσα ἔκαμε: τὸν Καταναγκασμό, τὸν Θεσμό, τὴν Ἀνάγκη καὶ τὴ Συνέπεια καὶ τὸν Σκοπὸ καὶ τὴ Θέληση καὶ τὸ Καλὸ καὶ τὸ Κακό:—

γιατὶ μὴ καὶ **δ ε ν π ρ έ π ε ι** νὰ ὑπάρχουν πράγματα ποὺ

π ά ν ω τ ο υ ς ν ά χ ο ρ ε ύ ο υ μ ε κ α ι ν ά π ε ρ ν ο ύ μ ε χ ο ρ ε ύ ο ν τ α ς ; Μ ή κ α ι δ έ ν π ρ έ π τ ε ι ν ά ύ π ά ρ χ ο υ ν τ υ φ λ ο π ό ν τ ι κ ο ι κ α ι β α ρ ι ο ι ν ά ν ο ι γ ι ά χ ά ρ η τ ώ ν Έ λ α φ ρ ώ ν , τ ώ ν Έ λ α φ ρ ό τ α τ ω ν ;

3

ΕΚΕΙ 'ταν, επίσης, πού μάζεψα από τὸ δρόμο τὴ λέξη «'Υπεράνθρωπος», καὶ πῶς ὁ ἄνθρωπος εἶναι κάτι πού πρέπει νὰ ξεπεραστεῖ,

—πῶς ὁ ἄνθρωπος εἶναι γιοφύρι κι ὄχι σκοπός: πού μακάρίζει τὸν ἑαυτό του γιὰ τὸ μεσημέρι του καὶ γιὰ τὸ βράδι του, σὰν δρόμο πρὸς νέες αὐγές;

—τὸ λόγο τοῦ Ζαρατούστρα γιὰ τὸ Μεγάλο Μεσημέρι κι ὅ,τι ἄλλο κρέμασα πάνω ἀπὸ τὰ κεφάλια τῶν ἀνθρώπων σὰν δεύτερο πορφυρὸ δειλινό.

'Αληθινά, ἀκόμη καὶ νέα ἀστέρια τοὺς ἔκανα νὰ δοῦν καὶ μαζὶ νέες νύχτες: καὶ πάνω ἀπὸ σύννεφα καὶ πάνω ἀπὸ νύχτα ἀπλώσα τὸ γέλιο σὰν πολύχρωμη τέντα.

Τοὺς εἶδαξα ὅλη μ ο υ τὴ σκέψη κι ὅλη μου τὴν προσπάθεια: νὰ ἐνώνουν σ' Ἔ ν α καὶ νὰ συναρμολογοῦν ὅ,τι ἔχουν οἱ ἄνθρωποι κομματιασμένο κ' αἰνιγμα καὶ φριχτὴ τύχη,—

—σὰν ποιητὴς καὶ μάντης καὶ λυτρωτὴς τῆς τύχης τοὺς εἶδαξα νὰ δημιουργοῦν τὸ μέλλον καὶ νὰ λυτρώνουν κάθε τι πού ὑπ ἤ ρ ξ ε δημιουργώντας.

Τὸ παρελθὸν τοῦ ἀνθρώπου νὰ λυτρώνουν καὶ κάθε «ἦταν» νὰ μεταμορφώνουν, ἴσαμε νὰ πεῖ ἢ θέλησή τους: «Μὰ ἔτσι τὸ ἦθελα! Ἔτσι τὸ ἦθελα νὰ γίνεῖ—»

—αὐτὸ τοὺς εἶπα ὅτι σημαίνει Λύτρωση, αὐτὸ μόνο τοὺς εἶδαξα νὰ ὀνομάζουμε Λύτρωση.—

Τώρα περιμένω τὴ λύτρωσή μ ο υ —, γιὰ νὰ κατεβῶ μιὰ τελευταία φορὰ σ' αὐτοὺς.

Γιατὶ Μιὰ φορὰ ἀκόμα θέλω νὰ κατεβῶ στοὺς ἀνθρώπους: ἀ ν ά μ ε σ ά τους θέλω νὰ δύσω, πεθαίνοντας θέλω νὰ τοὺς δώσω τὸ πλουσιώτερο δῶρο μου!

'Απὸ τὸν ἥλιο, τὸν Πάμπλουτο, τὸ διδάχτηκα αὐτό, ὅταν τὸν εἶδα καὶ τὸν εἶδα καὶ τὸν εἶδα νὰ δύει: χρυσάφι σκορπᾶ τότε στὴ θάλασσα ἀπὸ ἀνεξάντλητα πλούτη,—

—ἔτσι, πού πού κι ὁ πιὸ φτωχὸς ἀκόμη ψαρᾶς μὲ χ ρ υ σ ὸ κουπὶ κουπολατεῖ! Αὐτὸ ἀκριβῶς εἶδα κάποτε καὶ τὰ δάκρυα δὲ χορταίνανε τὸ τρέξιμό τους στὴ θέα του.—

Τοῦ ἥλιου ὅμοιος θέλει νὰ δύσει κι ὁ Ζαρατούστρα: τώρα κάθεται ἐδῶ καὶ περιμένει, παλιές, σπασμένες πλάκες εἶναι γύρω του καθὼς καὶ καινούργιες πλάκες,—μισογραμμένες.

4

ΓΙΑ δές, ἐδῶ 'ναι μιὰ νέα πλάκα: μὰ πού εἶναι οἱ ἀδελφοί

μου, πού νὰ φέρουνε μαζί μου στὴν πεδιάδα καὶ στὶς σάρκι-
νες καρδιές;

Αὐτὸ ἀπαιτεῖ ἡ μεγάλη μου ἀγάπη ἀπὸ τοὺς πιὸ μακρυ-
νούς: μὴ φείδεσαι τοῦ πλησίον σου! Ὁ ἄν-
θρωπος εἶναι κάτι πού πρέπει νὰ ξεπεραστεῖ.

Ἐπάρχουνε χίλιοι δρόμοι κ' ὑπάρχουνε χίλιοι τρόποι γιὰ τὸ
ξεπέραςμα αὐτό: ἐσὺ θὰ τοὺς βρεῖς! Μὰ μόνο ἓνας παλιά-
τσος σκέφτεται πῶς: «ὁ ἄνθρωπος μπορεῖ καὶ νὰ ὑπερπη-
δῆθῃ».

Ξεπέρνα ἀκόμα καὶ τὸν ἴδιο τὸν ἑαυτὸ σου στὸν πλησίον
σου: δὲν πρέπει ν' ἀφήσεις νὰ σοῦ δώσουν ἓνα δικαίωμα πού μπο-
ρεῖς νὰ τὸ ἀρπάξεις μόνος σου!

Ὅ,τι κάνεις, κανεῖς δὲ μπορεῖ νὰ σοῦ τὸ κάνει πάλι. Γιὰ
δές, ἀνταμοιβὴ δὲν ὑπάρχει.

Ὅποιος δὲ μπορεῖ νὰ προστάξει τὸν ἑαυτὸ του, πρέπει νὰ
ὑπακούει. Καὶ μερικοὶ μπόρουν νὰ προστάζουν τὸν ἑαυτὸ
τους, μὰ χρειάζονται ἀκόμα πολλὰ γιὰ νὰ μάθουν καὶ νὰ ὑπακούν!

5

ΕΤΣΙ φέρνονται οἱ εὐγενικὲς ψυχές: δὲ θέλουν νὰ ἔχουν τί-
ποτα χάρισμα, πολὺ λιγώτερο τῆ ζωῆ.

Ὅποιος ἀνήκει στὸν ὄχλο, αὐτὸς θέλει νὰ ζεῖ χάρισμα· μὰ ἐ-
μεῖς οἱ ἄλλοι, πού ἡ ζωὴ μᾶς προσφέρθηκε, —σκεφτόμαστε πάν-
τὰ τί καλύτερο ἔχουμε νὰ δώσουμε σ' ἀντάλλαγμα!

Κι ἀληθινά, εἶναι ἔξοχος ὁ λόγος πού λέει: «ὁ, τὶ μᾶς
ὑπόσχεται ἡ ζωὴ, θέλουμε—νὰ τὸ κρατήσουμε στὴ ζωὴ!»

Δὲν πρέπει νὰ θέλουμε ν' ἀπολαμβάνουμε, ὅταν δὲ μπορού-
με νὰ δώσουμε ἀπόλαυση. Καὶ—δὲν πρέπει νὰ θέλουμε
ν' ἀπολαμβάνουμε!

Ἡ ἀπόλαυση κ' ἡ ἀθωότητα εἶναι ντροπαλώτερα πράγμα-
τα: οὔτε τὸ ἓνα οὔτε τὸ ἄλλο θέλουν νὰ τὰ ἐπιζητοῦμε. Πρέπει νὰ
τὰ ἔχουμε, — ἀλλὰ καλύτερα νὰ ἐπιζητοῦμε τὴν
ἐνοχὴ καὶ τὸν πόνο!—

6

Ω ΑΔΕΛΦΟΙ μου, ὅποιος εἶναι πρωτοπόρος, αὐτὸς πάντα
θυσιάζεται. Ἄλλὰ νὰ πού εἴμαστε ἐμεῖς οἱ πρωτοπόροι.

Τὸ αἷμα μας τρέχει σὲ μυστικὸ βωμό, καιόμαστε καὶ ψηνό-
μαστε ὅλοι πρὸς τιμὴν παλαιῶν εἰδώλων.

Τὸ Καλύτερό μας εἶναι νέο ἀκόμα: ἐρεθίζει τὰ γερασμένα
λαρύγγια. Τὸ κρέας μας εἶναι τρυφερό, ἢ προβιά μας εἶναι πρό-
βια ἀμνοῦ:— πῶς νὰ μὴν ἐρεθίζουμε τοὺς γερασμένους ἱερεῖς
τῶν εἰδώλων!

Ἄκόμη καὶ μέσα μας κατοικεῖ ὁ γερασμένος ἱερέ-
ας τῶν εἰδώλων, πού ὀρέγεται τὸ Καλύτερό μας. Ἄχ, ἀδελφοί

μου, πῶς νὰ μὴ θυσιάζωνται οἱ πρωτοπόροι!

Μὰ ἔτσι τὸ θέλει τὸ εἶδος μας· κι ἀγαπῶ αὐτοὺς ποὺ δὲ θέλουν νὰ σωθοῦν. Αὐτοὺς ποὺ εὖουν ἀγαπῶ μὲ ὅλη μου τὴν ἀγάπη: γιὰτὶ περνοῦνε ἀντίπερα.—

7

ΝΑ ἴΝΑΙ ἀληθινὸς κανεὶς — νὰ κάτι ποὺ ἐλάχιστοι τὸ μπόρουνε! Κι ὅποιος τὸ μπορεῖ αὐτό, δὲν τὸ θέλει ἀκόμα! Μὰ λιγώτερο ἀκόμα τὸ μποροῦν οἱ καλοὶ.

Ἔω αὐτοὶ οἱ καλοὶ! Οἱ καλοὶ ἄνθρωποι δὲ λένε ποτὲ τὴν ἀλήθεια· μιὰ τέτοια καλωσύνη εἶναι ἀρρώστεια γιὰ τὸ πνεῦμα.

Οἱ καλοὶ αὐτοὶ ὑποχωροῦν, παραδίδονται, ἢ καρδιά τους μεταλέει, τὸ βάθος τους ὑπακούει: μὰ ὅποιος ὑπακούει, δὲν ἀκούει τὸν ἑαυτό του!

Ὅ,τι οἱ καλοὶ ὀνομάζουνε κακό, ὅλα αὐτὰ ποὺ ὀνομάζουν κακό, πρέπει νὰ σμείξουν γιὰ νὰ γεννηθεῖ μιὰ ἀλήθεια: ὦ ἀδελφοί μου, εἶστε καὶ σεῖς ἀρκετὰ κακοὶ γι' αὐτὴν τὴν ἀλήθεια;

Ἡ ριψοκίνδυνη τόλμη, ἢ μακρὰ δυσπιστία, τὸ φριχτὸ Ὅχι, ἡ ὀηδία, τὸ χάρισμα σ' ὅ,τι ζεῖ—πόσο σπάρια σμείγουν ὅλ' αὐτὰ! Ἄλλὰ ἀπὸ τέτοιο σπῆρο—γεννιέται ἡ ἀλήθεια!

Πλαί στὴν κακὴ συνείδηση μεγάλωσε ὡς τὰ τώρα κάθε γνώση! Σπάρσετε, σπάρσετε, ὦ γνώστες τὶς παλιῆς πλάκες!

8

ΟΤΑΝ εἶναι δοκάρια πάνω ἀπὸ τὸ νερό, ὅταν κάγκελα καὶ ξύλινα γιοφύρια πηδοῦνε τὸ ποτάμι: τότε, ἀληθινά, κανένας δὲ θὰ πιστέψει ἐκεῖνον ποὺ λέει πῶς: «τὰ πάντα ρεῖ».

Μ' ἀκόμη κ' οἱ κουτοὶ τὸν ἀντικρούουν σ' αὐτό. «Πῶς; λένε οἱ κουτοὶ, ὅλα ρέουνε; Καὶ τὰ δοκάρια καὶ τὰ κάγκελα ποὺ εἶναι ἔξω ἀπὸ τὸ ρέμμα;»

«Ἐξω ἀπὸ τὸ ρέμμα εἶναι ὅλα στερεά, ὅλες οἱ ἀξίες τῶν πραγμάτων, τὰ γιοφύρια, οἱ ἔννοιες, κάθε «Καλὸ» καὶ «Κακό»: ὅλ' αὐτὰ εἶναι στερεά!»—

Ὅταν, μάλιστα, ἔρχεται ὁ σκληρὸς χειμῶνας, ὁ ποταμοθηριοδασμαστής: τότε πιά κ' οἱ πιὸ ἔξυπνοι μαθαίνουν νὰ δυσπιστοῦν· καί, ἀληθινά, δὲν εἶναι πιά μόνο οἱ κουτοὶ ποὺ λένε τότε: «Μὴ κι ὅλα—μένουν ἀκίνητα;»

«Στὸ βάθος ὅλα μένουν ἀκίνητα—, νὰ μιὰ σωστὴ χειμωνιατικὴ διδασκαλία, ἓνα καλὸ πρᾶγμα γιὰ μιὰ στεῖρα ἐποχὴ, μιὰ καλὴ παρηγοριὰ γιὰ ὅσους πέφτουνε σὲ χειμερία νάρκη καὶ γιὰ τοὺς οἰκουροὺς.

«Στὸ βάθος ὅλα μένουν ἀκίνητα—· τὸ κήρυγμα, ὅμως, τοῦ ἀνέμου ποὺ λυώνει τὰ χιόνια εἶναι ἀντίθετο.

Ὁ ἀνεμος ποὺ λυώνει τὰ χιόνια, ἓνα ταυρί, ποὺ δὲν εἶναι

ἀπὸ τὰ ταυριὰ ποὺ ἀροτριῶνουν, — εἶναι ἓνα μανιασμένο ταυρί, κα-
ταστρεφτικό, ποὺ μ' ὀργισμένα κέρατα σπάζει τὸν πάγο! Μὰ ὁ
πάγος — σ υ ν τ ρ ί β ε ι γ ι ο φ ύ ρ ι α!

᾽Ω ἀδελφοί μου! μὴ κι ὄλα δὲ ρέουνε τῶρα; ᾽Ολα
τὰ κάγκελα κι ὄλα τὰ γιοφύρια δὲν ἔχουμε πέσει στὸ νερό; Ποιός
θὰ μπορούσε νὰ κρατηθεῖ ἀκόμα ἀπὸ τὸ «Καλὸ» καὶ τὸ
«Κακό»;

«Ἄλλοίμονό μας! Ζήτω μας! Ὁ ἄνεμος ποὺ λιώνει τὰ χιό-
νια ἄρχισε νὰ πνέει!» — Ἔτσι νὰ διδάσκετε, ἀδελφοί μου, περ-
νώντας ἀπ' ὄλους τοὺς δρόμους!

ΥΠΑΡΧΕΙ μιὰ πλάνη ἀρχαία, ποὺ λέγεται Καλὸ καὶ Κακό.
Γύρω ἀπὸ τοὺς μάντεις καὶ τοὺς ἀστρολόγους γύριζε ὡς τὰ τώρα
ἡ ρόδα τῆς πλάνης αὐτῆς.

Ἐναν ἄλλον καιρὸ πιστεύανε στοὺς μάντεις καὶ στοὺς
ἀστρολόγους: καὶ γι' αὐτὸ πίστευαν: «᾽Ολα εἶναι μοιραῖα:
ὠφείλεις, γιατί πρέπει!»

Ἐστερα πάλι ἄρχισαν νὰ μὴ πιστεύουν κανένα μάντη καὶ
ἀστρολόγο: καὶ γι' αὐτὸ πίστευαν: «᾽Ολα εἶναι ἐλευθερία:
μπορεῖς, γιατί θέλεις!»

᾽Ω ἀδελφοί μου! Γιὰ τ' ἄστρα καὶ γιὰ τὸ μέλλον ὡς τὰ τώρα
μόνο εἰκασίες κάνουμε, ἀκόμα δὲ μάθαμε τίποτα γι' αὐτά: καὶ
γι' αὐτὸ μόνο εἰκασίες ὑπάρχουνε καὶ τίποτα τὸ βέβαιο γιὰ
τὸ Καλὸ καὶ τὸ Κακό!

10

«ΟΥ ΚΛΕΨΗΣ! Οὐ φονεύσης!» — τέτοια λόγια τὰ ὀνομά-
ζανε, ἓναν ἄλλον καιρὸ, ἱερά: μπροστά τους ἔκλιναν τὰ γόνατα
καὶ τὸ κεφάλι κ' ἔβγαζαν τὰ παπούτσια τους.

Μὰ σὰς ρωτῶ: Ποῦ βγήκανε ποτὲ καλύτεροι κλέφτες καὶ
φονιάδες στὸν κόσμο, ἀπὸ κείνους ποὺ δημιούργησαν οἱ ἅγιες
αὐτὲς ἐντολές;

Μὴ καὶ δὲν ὑπάρχει σ' ὀλόκληρη τῆ ζωῆ τὴν ἴδια — κλεψιά
καὶ φόνος; Καὶ μὲ τὸ νὰ ὀνομάζουν ἅγια τὰ λόγια αὐτά, δε φο-
νεύουν τὴν ἴδια τὴν ἀλήθεια;

Ἦ ἦταν ἓνα κήρυγμα τοῦ θανάτου τ' ὄτι ὀνόμαζαν ἅγιο κά-
θε τι ποὺ ἀντιστρατεύεται καὶ μάχεται τῆ ζωῆ; — ᾽Ω ἀδελφοί
μου, σπάσετε, σπάσετε, τὶς παλιές αὐτὲς πλάκες!

11

ΑΥΤΟΣ εἶναι ὁ οἶχτος μου γιὰ κάθε τι ποὺ ἔχει περάσει,
γιατὶ τὸ βλέπω: ἐγκαταλειμένο, —

— στὸ ἔλεος, στὸ πνεῦμα, στὴν τρέλλα ἐγκαταλειμένο κάθε

γενιάς, πού ἔρχεται καὶ πού θὰ μεταμορφώσει σὲ γιοφύρι τῆς κάθε τι πού ὑπήρξε.

Θὰ μπορούσε νὰ ἴρθῃ ἓνας μέγας δυνάστης, ἓνας πονηρὸς δαίμονας, πού μὲ τὴν εὐαρέσκεια καὶ τὴν δυσαρέσκειά του θὰ βίαζε κάθε τι περασμένο: — ἴσαμε νὰ τὸ κάμῃ γιοφύρι καὶ σημάδι καὶ κήρυκα καὶ κράξιμο πετεινοῦ.

Μὰ τοῦτο δὴ εἶναι ὁ ἄλλος κίνδυνος κι ὁ ἄλλος οἶχτος μου: — ὅποιος ἀνήκει στὸν ὄχλο, ἢ σκέψη του γυρίζοντας πρὸς τὰ πίσω φτάνει ὡς τὸν παπποῦ του μονάχα, — καὶ στὸν παπποῦ του σταματᾷ ὁ χρόνος.

Ἔτσι, κάθε τι πού ἔχει περάσει εἶναι ἐγκαταλειμένο: γιὰ τὸ θὰ μπορούσε κάποτε νὰ ἴρθουν ἔτσι τὰ πράγματα πού ὁ ὄχλος νὰ γίνῃ ὁ δυνάστης καὶ τότε θὰ ἔπνιγε ὅλο τὸν χρόνο μὲς σὲ βαθιὰ νερά.

Γι' αὐτό, ὦ ἀδελφοί μου, χρειάζεται μιὰ νέα τάξη εὐγενῶν, πού νὰ ἀντιστρατευεῖ ὅλο τὸν ὄχλο καὶ κάθε δυνάστη καὶ πάνω σὲ νέες πλάκες νὰ γράψῃ πάλι τὴ λέξη «εὐγενής».

Πολλοὶ εὐγενεῖς χρειάζονται, ἀκριβῶς, καὶ διάφοροι εὐγενεῖς, γιὰ νὰ γεννηθεῖ ἡ εὐγένεια! Ἦ, ὅπως εἶπα ἄλλοτε παραβολικά: «Θεϊκότητα ἀκριβῶς σημαίνει νὰ ὑπάρχουν Θεοὶ κι ὄχι Θεός!»

12

Ω ΑΔΕΛΦΟΙ μου, σᾶς χειροτονῶ μὲ τὴ νέα εὐγένεια πού σᾶς ἀποκαλύπτω: πρέπει νὰ γίνετε γενήτωρες καὶ τροφεῖς καὶ σπορεῖς τοῦ μέλλοντος, —

— ἀληθινά, ὄχι μὲ μιὰν εὐγένεια πού θὰ μπορούσατε νὰ τὴν ἀγοράσετε σὰν τοὺς μπακάληδες καὶ μὲ χρυσάφι τῶν μπακάληδων: γιὰ τὸ ἔχει πολὺ μικρὴν ἀξία αὐτὸ πού μπορεῖ νὰ διατιμηθεῖ.

Ὁχι, ἀπὸ τώρα κ' ὕστερα δὲ θὰ ἴναι ἡ καταγωγή σας πού θὰ σᾶς τιμᾷ, ἀλλὰ ὁ σκοπὸς σας. Ἡ θέλησή σας καὶ τὸ πόδι σας, πού θέλει νὰ σᾶς ξεπεράσει, — νὰ ποιά θὰ εἶναι ἡ νέα τιμή σας!

Ἀληθινά ὄχι, γιὰ τὸ τάχα ὑπηρετήσατε ἓναν ἡγεμόνα — τί σημασία ἔχουν τώρα πιά οἱ ἡγεμόνες! — ἢ γιὰ τὸ ὑπήρξατε προπύργιο γιὰ νὰ στερεωθεῖ περισσότερο τὸ καθεστῶς πού κρατεῖ!

Ὁχι, γιὰ τὸ ἡ γενιά σας ἔγινε αὐλικὴ στὴν αὐλή καὶ μάθατε, παρδαλοφαρεμένοι, σὰν φοινικόπτεροι, νὰ στέκεστε ὦρες καὶ ὦρες: σὲ ρηχὰ βαλτονέρια:

— γιὰ τὸ νὰ μπορεῖς νὰ στέκεσαι εἶναι μιὰ ὑπηρεσία γιὰ τοὺς αὐλικούς: κι ὅλοι οἱ αὐλικοὶ πιστεύουν πὼς τὸ νὰ τοὺς δοθεῖ ἡ ἀδεια νὰ καθήσουν εἶναι μιὰ εὐδαιμονία πού ἀνήκει στὸν θάνατο! —

Οὔτε γιὰ τὸ ἓνα πνεῦμα, πού τ' ὀνομάζουν ἅγιο, ὁδήγησε τοὺς προγόνους σας σ' ἐγκωμιασμένες χῶρες, πού ἐγὼ δὲν ἐγ-

κωμιάζω: γιατί εκεί που βλάστησε τὸ χειρότερο ἀπὸ τὰ δέντρα δέντρο, ὁ Σταυρός, δὲν ὑπάρχει τίποτα ἐγκωμίου ἄξιο! —

κι ἀληθινά, ὅπου κι ἂν ὀδήγησε τοὺς ἱππότες του τὸ «ἅγιο πνεῦμα» τοῦτο, πάντα τρέχανε μπροστὰ ἀπὸ τὴ συνοδεία του — κατσίκες καὶ χήνες καὶ τρελλοὶ καὶ βλαιμμένοι! —

ὦ ἀδελφοί μου, ἡ εὐγένειά σας δὲν πρέπει νὰ κοιτάζει πρὸς τὰ πίσω, μὰ πρὸς τὰ ἔξω! Πρέπει νὰ εἴστε ἐξόριστοι ἀπὸ κάθε πατρίδα τῶν πατέρων καὶ τῶν προπατέρων σας!

Πρέπει ν' ἀγαπᾶτε τὴ γῆ τῶν παιδιῶν σας: ἡ ἀγάπη αὐτὴ ἄς εἶναι ἡ νέα σας εὐγένεια, — ἡ ἀνεξερεύνητη γῆ ποὺ δρίσκεται στὶς πιὸ μακρινὲς θάλασσες! Αὐτὴν καλῶ τὰ παντὰ τῶν καρabiῶν σας νὰ γυρεύουν καὶ νὰ γυρεύουν!

Μὲ τὰ παιδιά σας πρέπει νὰ ξεπληρώσετε τ' ὅτι εἴστε παιδιά τῶν πατέρων σας: ἔτσι μόνο θὰ λυτρώσετε κάθε τι ποὺ ἔχει περάσει! Τὴν καινούργια αὐτὴ πλάκα κρεμῶ ἀπὸ πάνω σας!

13

«ΠΡΟΣ τί ζοῦμε; Ὅλα εἶναι μάταια! Ζωὴ — σημαίνει ἀέρας κοπανιστός· ζωὴ — εἶναι σὰ νὰ μπαίνεις μέσα στὴ φωτιά, νὰ καίγεσαι ὀλόκληρος καὶ νὰ μὴ μπορεῖς νὰ ζεσταθεῖς.» —

Τέτοιες ἀρχαιολογικὲς φλυαρίες θεωροῦνται ἀκόμα καὶ τώρα σὰν «σοφία»· μὰ ἐπειδὴ ἔναι ἀρχαῖες καὶ μύριζαν μούχλα, γι' αὐτὸ καὶ τιμοῦνται περισσότερο. Ἀκόμη κ' ἡ σαπίλα εὐγενίζει. —

Τὰ παιδιά μποροῦν νὰ μιλοῦν ἔτσι: φοβοῦνται τὴ φωτιά, γιατί τὰ ἔκαψε! Ὑπάρχουν πολλὰ παιδιαρίσματα στὰ παλιά βιβλία τῆς σοφίας.

Κι ὅποιος «κοπανᾷ πάντα ἀέρα», πῶς θὰ μπορούσε νὰ κοροϊδέψει τὸ κοπάνισμα τοῦ ἀέρα!

Τέτοιων τρελλῶν θὰ ἔπρεπε, ἀλήθεια, νὰ ἔδεναν τὸ στόμα Κάθονται στὸ τραπέζι χωρὶς νὰ φέρουν τίποτα μαζί τους, οὔτε καν μιὰ κολλὴ πείνα: — καὶ βλαστημοῦμε: «Ὅλα εἶναι μάταια!»

Μὰ τὸ νὰ τρώει καὶ νὰ πίνει κανένας καλά, ἀδελφοί μου, δὲν εἶναι, ἀληθινὰ σὰς λέγω, καθέλου μάταιη τεχνὴ! Σπάσετε, σπάσετε τὶς πλάκες τῶν οὐδέποτε εὐχαριστημένων!

14

«ΓΙΑ ΤΟΝ καθαρὸ ὄλα εἶναι καθαρὰ» — αὐτὸ λέει ὁ λαός. Μὰ ἐγὼ σὰς λέγω: γιὰ τὰ γουρούνια ὄλοι εἶναι γουρούνια!

Γι' αὐτὸ κ' οἱ ἐξημμένοι κ' οἱ ταπεινοί, ποὺ κ' ἡ καρδιά τους εἶναι ταπεινὴ, κηρύσσουν: «κι ὁ ἴδιος ὁ κόσμος εἶναι ἓνα βορβορώδες τέρας».

Γιατὶ ὄλοι αὐτοὶ ἔχουν ἀκάθαρτο πνεῦμα· μὰ προπαντός

·έκεῖνοι ποὺ δὲν βρίσκουν οὔτε ἡσυχία μήτε ἀνάπαυση, παρὰ μόνο ἂν δοῦν ἓναν ἄλλον κόσμον πῶς ἀπ' αὐτὸν τὸν κόσμον, — οἱ δραματιστὲς τοῦ ἄλλου κόσμου!

Σ' αὐτὸ ὅσον λέω κατὰμουτρα, ἂν καὶ δὲν εἶναι πολὺ λεπτό: ὁ κόσμος μοιάζει κατὰ τοῦτο μὲ τὸν ἄνθρωπον: ὅτι ἔχει κι αὐτὸς πρισινό — ἀλλὰ τόσο μόνο!

Ἐπάρχει πολὺς βόρβορος στὸν κόσμον: αὐτὸ ἔναι ἀλήθεια! Αὐτό, ὅμως, δὲ σημαίνει πῶς κι ὁ ἴδιος ὁ κόσμος εἶναι ἓνα βορβορώδες τέρας!

Ἐπάρχει κάποια δόση σοφίας στ' ὅτι ὑπάρχουν πολλὰ ἀηδιαστικὰ πράγματα στὸν κόσμον: μὰ κ' ἡ ἴδια ἡ ἀηδία δημιουργεῖ φτερὰ καὶ δυνάμεις ποὺ διαισθάνονται τὶς πηγές!

Ἐκόμη καὶ στὸν Ἄριστον ὑπάρχει κάτι ἀηδιαστικό· κι ὁ Ἄριστος ἀκόμα εἶναι κάτι ποὺ προέπει νὰ ξεπεραστεῖ. —

Ἐ ἀδελφοί μου, ὑπάρχει πολλὴ σοφία μέσα στ' ὅτι ὑπάρχει πολὺς βόρβορος στὸν κόσμον!

15

ΤΕΤΟΙΑ ρητὰ ἄκουσα εὐσεβεῖς δραματιστὲς τοῦ ἄλλου κόσμου νὰ λένε στὴ συνείδησή τους, κι ἀληθινὰ, χωρὶς δόλο καὶ χωρὶς κίβδηλα, — σὰ νὰ ἔταν δυνατό νὰ ὑπῆρχε στὸν κόσμον τίποτα πιὸ κίβδηλο καὶ πιὸ δόλιο ἀπ' αὐτό.

«Ἀφήσετε τὸν κόσμον, λοιπόν, νὰ ἔναι κόσμος! Μὴ σηκώσετε πάνω του οὔτε τὸ δαχτυλάκι σας!»

«Ἀφήσετε τοὺς ἄνθρώπους νὰ στραγγαλίζονται ἀπ' ὅποιον θὰ ἔθελαν καὶ νὰ σουβλίζονται καὶ νὰ γδέρνονται καὶ νὰ βασανίζονται: μὴ σηκώσετε πάνω του οὔτε τὸ δαχτυλάκι σας! Αὐτὸ θὰ τοὺς κάμει ν' ἀρνηθοῦνε τὸν κόσμον.»

«Καὶ τὸ ἴδιο σου τὸ λογικὸ — πρέπει νὰ στραγγαλίσεις καὶ νὰ σκοτώσεις, γιατί ἔναι ἓνα λογικὸ τοῦ κόσμου τούτου, — ἔτσι θὰ μάθεις κι ὁ ἴδιος ν' ἀρνηθεῖς τὸν κόσμον.» —

— Σπάσετε, σπάσετε, ὦ ἀδελφοί μου, τὶς παλιὲς αὐτὲς πλάκες τῶν εὐσεβῶν. Σπάσετε τὰ ρητὰ ποὺ λένε οἱ συκοφάντες τοῦ κόσμου!

16

«ΟΠΟΙΟΣ μαθαίνει πολλὰ, ξεμαθαίνει κάθε σφοδρὴ ἐπιθυμία» — αὐτὸ ψιθυρίζεται σήμερα σ' ὅλα τὰ σκοτεινὰ σοκκάκια.

«Ἡ σοφία κουράζει, τίποτα δὲν ἀξίζει· δὲν πρέπει νὰ ἔχεις ἐπιθυμίες!» — τὴν καινούργια τούτη πλάκα βρήκα νὰ κρέμεται καὶ στὶς πλατεῖες τῆς ἀγορᾶς ἀκόμη.

Σπάσετε, ὦ ἀδελφοί μου, σπάσετε καὶ τούτη τὴ νέα πλάκα! Οἱ κουρασμένοι ἀπὸ τὸν κόσμον τὴν κρέμασαν καὶ οἱ κήρυκες τοῦ θανάτου καθὼς κ' οἱ ραβδούχοι: γιατί, δῆτε, κι αὐτὸ ἔναι ἓνα κήρυγμα δουλείας: —

Ἐπειδὴ διδάχτηκαν στραβά κι ὄχι τὸ καλύτερο, κι ὅλα πολὺ κωρὶς κι ὅλα πολὺ γρήγορα: ἐπειδὴ ἔφαγαν στραβά, γι' αὐτὸ χαλάσανε τὸ στομάχι τους, —

— ἓνα χαλασμένο στομάχι εἶναι τὸ πνεῦμα τους ἀκριβῶς: αὐτὸ συμβουλεύει τὸν θάνατο! Γιατί, ἀληθινά, ἀδελφοί μου, τὸ πνεῦμα εἶναι ἓνα στομάχι!

Ἡ ζωὴ εἶναι μιὰ πηγὴ τῆς χαρᾶς: μὰ γι' αὐτὸν ποὺ μιλά μὲ τὸ χαλασμένο του στομάχι, τὸν πατέρα τῆς θλίψης, ὅλες οἱ πηγές εἶναι δηλητηριασμένες.

Νὰ γνωρίζεις: αὐτὴ ἔναι ἡ χαρὰ γιὰ ὅποιον ἔχει λιονταρίσια θέληση! Μὰ ὅποιος κουράστηκε, αὐτὸς δὲν εἶναι παρὰ τὸ ἐνεργούμενο μόνο μιᾶς ξένης θέλησης ποὺ τὸν κάνουν τὰ κύματα ὅ,τι θέλουν.

Καὶ νὰ πῶς φέρονται πάντα οἱ ἀδύνατοι ἄνθρωποι: χάνονται στοὺς δρόμους τους. Καὶ στὸ τέλος ρωτᾶ ἡ κούρασή τους: «πρὸς τί μπήκαμε στὸ δρόμο; Ὅλα εἶναι τὰ ἴδια!»

Στ' αὐτιά του τῶν ἐδῶ ἤχει εὐχάριστα τὸ κήρυγμα: «Δὲν ἀξίζει τίποτα! Δὲν πρέπει νὰ θέλετε!» Ἄλλ' αὐτὸ ἔναι ἓνα κήρυγμα δουλείας!

Ὡ ἀδελφοί μου, ἓνας δροσερὸς ἄνεμος ποὺ βουίζει ἔρχεται ὁ Ζαρατούστρα γιὰ ὅλους αὐτοὺς ποὺ κουράστηκαν ἀπὸ τὸν δρόμο· πολλές μύτες θὰ κάμει ἀκόμα νὰ φτερνιστοῦνε!

Ἀκόμη καὶ μέσα ἀπὸ τοὺς τοίχους φυσᾶ ἡ ἐλεύθερη ἀνάσα μου, καὶ μέσα στὶς φυλακὲς καὶ μέσα στὰ φυλακισμένα πνεύματα!

Ἡ θέληση ἀπολευτερώνει: γιατί θέληση σημαίνει δημιουργία: αὐτὸ διδάσκω ἐγώ. Καὶ μόνο γιὰ νὰ δημιουργήσετε πρέπει νὰ διδαχθῆτε!

Κι ἀκόμα καὶ τὸ νὰ διδάσκετε πρέπει νὰ διδαχθῆτε πρῶτα ἀπὸ μένα, τὸ νὰ διδάσκετε σωστά! —

Ὅποιος ἔχει αὐτιά, ἄς ἀκούει!

17

Ἡ ΒΑΡΚΑ εἶναι ἔτοιμη, — ἐκεῖ, ἀντίπερα, θὰ πάει ἴσως πρὸς τὸ μεγάλο Τίποτα. — Μὰ ποιὸς θὰ μπαρκαριστεῖ σὲ τοῦτο τὸ «ἴσως»;

Κανένας σας δὲ θέλει νὰ μπαρκαριστεῖ στὴ βάρκα τοῦ θανάτου! Γιατί θέλετε τότε νὰ ἴστε κουρασμένοι ἀπὸ τὸν κόσμο;

Κουρασμένοι ἀπὸ τὸν κόσμο! Πρὶν ἀκόμα χορτάσετε τὴ γῆ! Πάντα σᾶς βρῆκα νὰ χαίρεστε τὴ γῆ, ἐρωτευμένοι ἀκόμη καὶ μὲ τὴν ἴδια σας τὴν κούραση, — τὴν κούραση ποὺ σᾶς ἔδωσε ἡ γῆ!

Δὲν κρέμεται χωρὶς λόγο τὸ χεῖλι σας: — μιὰ μικρὴ γῆϊνη ἐπιθυμία κάθεται ἀκόμα πάνω του! Καὶ στὸ μάτι σας — δὲν ἀρμενίζει ἀκόμα στὰ μάτια σας ἓνα συννεφάκι ἀλησμόνητης γῆϊνης χαρᾶς;

Ἐπάρχουν στὴ γῆ πολλές καλὲς ἀνακαλύψεις, ὠφέλιμες στὸν ἕνα, εὐχάριστες στὸν ἄλλον: ἐξ αἰτίας τους ἡ γῆ ἔναι ἀγαπητὴ.

Καὶ μερικὲς ἀνακαλύψεις εἶναι τόσο καλὲς, ποὺ μοιάζουνε μὲ τὸ στήθος τῆς γυναίκας: εἶναι χρήσιμες καὶ συνάμα εὐχάριστες.

Ἄλλ' ὦ κουρασμένοι ἀπὸ τὸν κόσμο! ὦ τεμπέληδες τῆς γῆς! Μὲ τὸ ραβδί πρέπει νὰ σᾶς χαϊδεύει κανεὶς! Μὲ χὰδια ραβδιοῦ πρέπει νὰ ξαναδώσει κανεὶς τὴ γρηγοράδα στὰ πόδια σας.

Γιατί: ἂν δὲν εἴσαστε ἄρρωστοι καὶ κακοζωῖσμένοι φουκαριάρηδες, ποὺ βαρέθηκε ἡ γῆ νὰ τοὺς σηκώνει στὴ ράχη της, τότε εἴσαστε πανούργα τεμπελοσκυλά ἢ λαίμαργοι κ' ὕπουλοι λάγνοι γάτοι. Κι ἂν δὲ θέλετε νὰ τρέξετε πάλι χαρούμενα, τότε πρέπει — νὰ τοῦ δίνετε!

Στοὺς ἀνίατους δὲν πρέπει κανεὶς νὰ θέλει νὰ κάνει τὸ γιαντρώ: αὐτὸ διδάσκει ὁ Ζαρατούστρα: — δίνετε του, λοιπόν!

Μὰ χρειάζεται πρὶν πολὺ θάρρος νὰ δίνεις ἕνα τέλος, παρὰ νὰ κάνεις ἕνα καινούργιο στίχο ἢ ἕνα σκουλήκι: αὐτὸ τὸ ξέρει κάθε ποιητὴς καὶ κάθε γιαντρός. —

18

ὦ ΑΔΕΛΦΟΙ μου, ὑπάρχουνε πλάκες ποὺ τὶς δημιούργησεν ἡ κούραση, καὶ πλάκες ποὺ τὶς δημιούργησεν ἡ τεμπελιά, ἡ σάπια: ἄλλ' ἂν καὶ λένε τὰ ἴδια, θέλουν ὡστόσο διαφορετικὰ ν' ἀκουσθῆνε. —

Γιὰ δῆτε τούτον δῶ τὸν ξεψυχισμένο! Δὲν εἶναι παρὰ μιὰ πιθαμὴ μόνο μακριὰ ἀπὸ τὸν σκοπὸ του, ἀλλὰ ἀπὸ τὴν κούραση ξάπλωσε πεισματωμένος μέσα στὴ σκόνη: αὐτὸς ὁ γενναῖος!

Ἀπὸ τὴν κούραση χασμουριέται καὶ τὸν δρόμο καὶ τὴ γῆ καὶ τὸν σκοπὸ του καὶ τὸν ἴδιο τὸν ἑαυτὸ του: δὲ θέλει νὰ κάμει οὔτε ἕνα βῆμα περισσότερο, — αὐτὸς ὁ γενναῖος!

Τώρα ὁ ἥλιος πυρώνει πάνω του, κ' οἱ σκύλοι σέρνονται νὰ γλύψουνε τὸν ἰδρώτα του: μὰ ἐκεῖνος κείτεται ἐκεῖ, μέσα στὸ πείσμα του, καὶ προτιμᾷ νὰ ξεψυχῆσει ὀλότελα: —

— νὰ ξεψυχῆσει ὀλότελα μιὰ πιθαμὴ μόνο μακριὰ ἀπὸ τὸν σκοπὸ του! Ἀληθινά, πρέπει νὰ τὸν πιάσετε ἀπὸ τὰ μαλλιά καὶ νὰ τὸν σύρετε ὡς τὸν οὐρανὸ του, — αὐτὸ τὸν ἥρωα!

Μὰ καλύτερα ἀκόμα νὰ τὸν ἀφήσετε ξαπλωμένο ἐκεῖ ποὺ κείτεται, γιὰ νὰ ῥθει ὁ ὕπνος, ὁ παρηγορητὴς, μὲ τὸ δροσερευτικὸ μούρμουρο τῆς βροχῆς:

Ἀφήσετέ τον νὰ κείτεται, ἴσαμε νὰ ξυπνήσει μέσα του, — ἴσαμε νὰ πετάξει ἀπὸ πάνω του κάθε κούραση καὶ κάθε τι ποὺ τοῦ ἔμαθε ἡ κούραση! —

Μόνο, ἀδελφοί μου, νὰ διώξετε μακριὰ του τοὺς σκύλους, τοὺς σάπιους ποδογλύφτες, κι ὅλο τὸ ἐξημμένο σκυλολόϊ: —

— ὅλο τὸ ἐξημμένο σκυλολόϊ τῶν «μορφωμένων», ποὺ τρέφεται ἀπὸ τὸν ἰδρώτα κάθε ἥρωα! —

ΓΥΡΩ μου χαράσσω κύκλους καὶ ἅγια σύνορα· ὄλο καὶ λιγώτεροι ἀνεβαίνουν μαζί μου σὲ ὀλοένα ψηλότερα βουνά: χτίζω ἕνα βουνὸ ἀπὸ ὄλο καὶ πιὸ ἅγια βουνά. —

Μὰ ὅπου κι ἂν μπορέσετε ν' ἀνεβῆτε μαζί μου, ἀδελφοί μου: ἔχετε τὸ νοῦ σας νὰ μὴν ἀνεβεῖ μαζί σας καὶ κανένα παράσιτο!

Παράσιτο: ἕνα σκουλήκι, ποῦ σέρνεται, ποῦ τρυπώνει παντοῦ, ποῦ θέλει νὰ παχαίνει ἀπὸ τοὺς ἄρρωστους, πληγωμένους ἀγκῶνες σας.

Κ' ἡ τέχνη του εἶναι νὰ μαντεύει ποῦ κουράστηκαν οἱ ἀναρριχώμενες ψυχές: μέσα στὴ θλίψη σας καὶ στὴν ἀποθάρρυνσή σας, μέσα στὴν τρυφερὴ ντροπαλωσύνη σας χτίζει τὴν ἀηδιαστικὴ φωλιά του.

Ἐκεῖ ποῦ ὁ ἰσχυρὸς εἶναι ἀνίσχυρος, ἐκεῖ ποῦ ὁ εὐγενὴς εἶναι πάρα πολὺ μαλακός, — ἐκεῖ μέσα χτίζει τὴν ἀηδιαστικὴ φωλιά του: τὸ παράσιτο κατοικεῖ ἐκεῖ ποῦ ὁ μεγάλος ἔχει μικρούς, πληγωμένους ἀγκῶνες.

Ποιό εἶναι τὸ ἀνώτατο εἶδος ὄλων τῶν ὄντων καὶ ποιό εἶναι τὸ κατώτατο; Τὸ παράσιτο εἶναι τὸ κατώτατο εἶδος· ἀλλ' αὐτὸς ποῦ ἀνήκει στὸ ἀνώτατο εἶδος τρέφει καὶ τὰ περισσότερα παράσιτα.

Ἡ ψυχὴ, ἀκριβῶς, ποῦ ἔχει τὴν μακρύτερη σκάλα καὶ ποῦ μπορεῖ νὰ κατεβεῖ βαθύτερα: πῶς νὰ μὴ καθίσουν πάνω της τὰ περισσότερα παράσιτα; —

— ἡ πιὸ πλατιὰ ψυχὴ, ποῦ μπορεῖ νὰ τρέξει μακρύτερα μέσα της καὶ νὰ παραπλανηθεῖ καὶ περιπλανηθεῖ· ἡ πιὸ ἀναγκασία, ποῦ ἀπὸ χαρὰ ρίχνεται στὴν τύχη: —

— ἡ ὑπάρχουσα ψυχὴ, ποῦ βυθίζεται μέσα στὸ γίγνεσθαι· ἡ κατέχουσα, ποῦ θέλει νὰ περάσει μέσα στὴν θέληση καὶ στὴν ἐπιθυμία: —

— ἡ ψυχὴ ποῦ ἀποφεύγει τὸν ἑαυτὸ της, ποῦ ἐπανευρίσκει σὲ πλατύτερους κύκλους τὸν ἑαυτὸ της· ἡ φρονιμώτερη ψηχὴ, ποῦ ἡ τρέλλα τὴν προσκαλεῖ μὲ τὸν γλυκύτερο τρόπο: —

— ἡ ψυχὴ, ἡ πιὸ ἐρωτευμένη μὲ τὸν ἑαυτὸ της, ψυχὴ, ὅπου ὄλα τὰ πράγματα ἔχουν τὸ ρέμμα καὶ τὸ ἀντίρεμμά τους, καὶ τὴ φουσκονερίᾳ καὶ τὴ φυρονερίᾳ τους: — ὦ, πῶς ἡ πιὸ ὑψηλὴ ψυχὴ νὰ μὴν ἔχει καὶ τὰ χειρότερα παράσιτα;

Ω ΑΔΕΛΦΟΙ μου, εἶμαι σκληρός, λοιπόν; Ἄλλὰ λέγω: αὐτὸ ποῦ πέφτει, πρέπει νὰ τὸ σπρώχνουμε κι ἀπὸ πάνω!

Ὅ,τι ἀνήκει στὸ σήμερα — πέφτει, ξεπέφτει: ποιός θὰ ἔθελε νὰ τὸ συγκρατήσῃ! Μὰ ἐγὼ—ἐγὼ θέλω νὰ τὸ σπρώξω κι ἀπὸ πάνω!

Γνωρίζετε τὴν ἡδονή, ποὺ κατρακυλᾶ πέτρες σ' ἀπόκρημνες ἀβύσσους; — Οἱ ἄνθρωποι τοῦτοι οἱ σημερινοί: μὰ δῆτε τους, πῶς κατρακυλοῦνε στὴν ἀβυσσό μου!

Εἶμαι ἓνα πρῶτο δείγμα παιζίματος καλύτερων παιχτῶν, ὦ ἀδελφοί μου! Ἔνα παράδειγμα εἶμαι! Κάνετε καὶ σεῖς κατὰ τὸ παράδειγμά μου!

Κι ὅποιον δὲν διδάξετε νὰ πετᾶ, διδάξετέ τον — νὰ πέφτει γρηγορώτερα! —

21

ΑΓΑΠΩ τοὺς γενναίους: μὰ δὲν ἀρκεῖ νὰ ξέρεις νὰ χρησιμοποιοεῖς τὴν μάχαιρα, — πρέπει νὰ ξέρεις καὶ ποιὸν μαχαιρώνεις!

Καὶ πολλές φορές ὑπάρχει πιὸ πολλὴ γενναιότητα στὸ νὰ συγκρατιέται κανεὶς καὶ νὰ προσπερνᾷ: κι αὐτὸ γιὰ νὰ φυλᾷς τὸν ἑαυτό σου γιὰ ἓναν ἀξιώτερο ἐχθρό!

Πρέπει νὰ ἔχετε ἐχθροὺς μόνο γιὰ νὰ τοὺς μισεῖτε, ἀλλ' ὄχι ἐχθροὺς γιὰ νὰ τοὺς περιφρονῆτε: πρέπει νὰ εἴσαστε περήφανοι γιὰ τοὺς ἐχθροὺς σας: αὐτὸ τὸ δίδαξα κιόλας ἄλλοτε.

Νὰ φυλάτε τὸν ἑαυτό σας, ὦ φίλοι μου, γιὰ τὸν ἀξιώτερο ἐχθρό: γι' αὐτὸ πρέπει νὰ προσπερνᾶτε πολλούς, —

— προπαντὸς τὸ πολὺ σκυλολόϊ ποὺ σᾶς κοπανᾷ στ' αὐτὶ γιὰ λαὸ καὶ λαούς.

Διατηρεῖτε τὸ μάτι σας καθαρὸ ἀπὸ τὸ «Ἵπὲρ» καὶ τὸ «Κατὰ» τους! Γιατὶ ὑπάρχει πολὺ δίκιο, πολλὴ ἀδικία: ὅποιος τὰ βλέπει ὀργίζεται.

Νὰ βλέπεις, νὰ μαστιγώνεις—εἶναι Ἔνα: γι' αὐτὸ πηγαίνετε στὰ δάση καὶ βάλετε τὴν μάχαιρά σας στὴ θήκη της!

Τραβήξετε τὸ δρόμο σας! Κι ἀφήσετε λαὸ καὶ λαοὺς νὰ τραθήξουνε τὸν δικό τους! — δρόμο σκοτεινὸ, ἀλήθεια, ὅπου μήτε Μιὰ ἐλπίδα δὲ λαμπυρίζει πιά!

Ἄς κυριαρχεῖ ὁ μπακάλης ἐκεῖ ποὺ πᾶν ὅ,τι λάμπει ἀκόμα — εἶναι χρυσὸς μπακαλίστικος! Ὁ καιρὸς τῶν βασιλιάδων πέρασε πιά: ὅ,τι σήμερα ὀνομάζεται λαὸς δὲν τοῦ ἀξίζει νὰ ἔχει βασιλιά.

Μὰ γιὰ δῆτε, ἀλήθεια, πόσο οἱ σημερινοὶ αὐτοὶ λαοὶ φέρονται ὅπως οἱ ἴδιοι οἱ μπακάληδες: μαζεύουνε καὶ τὰ μικρότερα ὠφέλη ἀκόμα μέσα ἀπὸ τὰ σκουπίδια!

Καιροφυλαχτοῦν ὁ ἓνας τὸν ἄλλον, κάτι ἐποφθαλμιοῦν ὁ ἓνας ἀπ' τὸν ἄλλον, — κι αὐτὸ τ' ὀνομάζουν «καλὴ γειτνίαση». Ὡ μακάρια, μακρινὴ ἐποχὴ, ποὺ ὁ λαὸς ἔλεγε μέσα του: «θέλω νὰ κυριαρχήσω πάνω σὲ λαούς!»

Γιατὶ, ἀδελφοί μου: τὸ Ἄριστο πρέπει νὰ κυριαρχήσει, τὸ Ἄριστο θέλει ἐπίσης νὰ κυριαρχήσει! Κι ὅπου ἡ διδασκαλία λέει ἄλλα, ἐκεῖ — λέει τὸ Ἄριστο.